

Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης

Τόμ. 9 (2019)

9ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

«Νομοθετικές Μεταρρυθμίσεις στα Πειραματικά Σχολεία και οι Ανατροπές τους. Οι μεταρρυθμίσεις του 1929-'30 (Κυβέρνηση Ελ. Βενιζέλου) και του 2011 (Κυβέρνηση Γ.Α. Παπανδρέου)»

Αναστάσιος Δρογγίτης

doi: [10.12681/edusc.3115](https://doi.org/10.12681/edusc.3115)

Βιβλιογραφική αναφορά:

Δρογγίτης Α. (2020). «Νομοθετικές Μεταρρυθμίσεις στα Πειραματικά Σχολεία και οι Ανατροπές τους. Οι μεταρρυθμίσεις του 1929-'30 (Κυβέρνηση Ελ. Βενιζέλου) και του 2011 (Κυβέρνηση Γ.Α. Παπανδρέου)». *Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης*, 9, 170–180. <https://doi.org/10.12681/edusc.3115>

«Νομοθετικές Μεταρρυθμίσεις στα Πειραματικά Σχολεία και οι Ανατροπές τους. Οι μεταρρυθμίσεις του 1929-'30 (Κυβέρνηση Ελ. Βενιζέλου) και του 2011 (Κυβέρνηση Γ.Α. Παπανδρέου)»

Αναστάσιος Δρογγίτης

εκπαιδευτικός, Msc «Διοίκηση Εκπαίδευσης»,

adrogitis@sch.gr

Περίληψη

Προσεγγίζοντας τους στόχους που θέτει η νομοθεσία των Πειραματικών Σχολείων διαπιστώνεται πως οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις δεν είναι ανεξάρτητες από τους κοινωνικοοικονομικούς, πολιτισμικούς και πολιτικούς παράγοντες της ιστορικής στιγμής που συμβαίνουν. Με εργαλεία την Ιστορική Συγκριτική Ανάλυση και τον Ερμηνευτικό Κύκλο, επιχειρείται η προσέγγιση των νομοθετικών μεταρρυθμίσεων που αφορούν στα Πειραματικά Σχολεία και των ανατροπών τους.

Σκοπός της εργασίας είναι η περιγραφή και συγκριτική θεώρηση των δυο κύριων μεταρρυθμίσεων που αφορούν τα Πειραματικά Σχολεία στην Ελλάδα, του 1929 (Κυβέρνηση Βενιζέλου) και του 2011 (Κυβέρνηση Παπανδρέου), σε σχέση με το περιβάλλον μέσα στο οποίο συντελέστηκαν και των ανατροπών τους, με τις νομοθετικές αλλαγές που πραγματοποιήθηκαν καθώς το κοινωνικό, οικονομικό και πολιτικό περιβάλλον μεταβαλλόταν.

Διαπιστώνεται ότι μετά την εφαρμογή συνολικής μεταρρύθμισης της νομοθεσίας που αφορά στα Πειραματικά Σχολεία, και καθώς μεταβάλλεται το γενικότερο περιβάλλον, γίνονται αλλαγές σε επιμέρους, αλλά σημαντικά, σημεία που οδηγούν στην μεταβολή της συνολικής αρχικής φιλοσοφίας της νομοθεσίας καθιστώντας την, τελικά, μη λειτουργική.

Η συγκριτική ανασκόπηση της νομοθεσίας των Πειραματικών Σχολείων, σε συνάρτηση με τους παράγοντες που τη διαμόρφωσαν, οδηγεί στη βαθύτερη κατανόηση του τρόπου λειτουργίας των Πειραματικών Σχολείων και αποτελεί χρήσιμο εργαλείο για την διατύπωση εναλλακτικών προτάσεων και την κριτική θεώρηση προτεινόμενων νομοθετικών αλλαγών.

Λέξεις Κλειδιά: Πειραματικά Σχολεία; Εκπαιδευτική Νομοθεσία; Μεταρρύθμιση; Αριστεία; Καινοτομία

Abstract

Reaching the objectives set by the legislation of Experimental Schools, it is clear that educational reforms are not independent of the social, economic, cultural and political factors of the historical moment that are happening. With tools in the Historical Comparative Analysis and the Interpretation Circle, it is attempted to approximate the legislative reforms concerning the Experimental Schools and their reversals.

The aim of the thesis is to describe and compare the two main reforms concerning the Experimental Schools in Greece, 1929 (Venizelou Government) and 2011 (Papandreou Government) regarding the environment in which their reversals took

place, with the legislative changes that took place as the social, economic and political environment changed.

It is noted that following the implementation of a comprehensive legislative reform of the Experimental School legislation, and as the general environment changes, there are changes in individual but important points that lead to a change in the overall original philosophy of legislation, ultimately rendering it non-functional.

The comparative review of the Experimental Schools legislation, in conjunction with the factors that formed it, leads to a deeper understanding of how the Experimental Schools operate and is a useful tool for making alternative proposals and criticizing the proposed legislative changes.

Keywords: Experimental Schools; Educational Legislation; Reform; Excellence; Innovation

Εισαγωγή

Οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις ακολουθούν τις πολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές μεταβολές. Οι παράγοντες που καθορίζουν με την αλληλεπίδρασή τους τις αλλαγές στα εκπαιδευτικά πράγματα και που ορίστηκαν ως «πεδία δύναμης» είναι: η πολιτική, η οικονομία, το ιδεολογικό και πολιτιστικό πλαίσιο και το εκπαιδευτικό πλαίσιο (Μπουζάκης, 2002). Με βάση αυτά είναι δυνατή η διαχρονική ανίχνευση και ανάλυση και της εξέλιξης της νομοθεσίας που αφορά στα Πειραματικά Σχολεία.

Ως μεθοδολογικό εργαλείο της συγκριτικής παιδαγωγικής και ανάλυσης η Ιστορική Συγκριτική Ανάλυση συνδυάζει την κοινωνική επιστήμη με την ιστορία, με έμφαση στη σχέση αίτιου- αιτιατού των συνθηκών και των κοινωνικών φαινομένων. Η Ι.Σ.Α ασχολείται με την ερμηνεία και όχι με την πρόβλεψη των γεγονότων και των φαινομένων που αφορούν την εκπαίδευση (Καζαμιάς, 1992 στο Δίπλαρη, 2011, σ. 159).

Ως προς την ερμηνεία των κειμένων κάθε πολιτικό κείμενο και κατά συνέπεια κάθε εκπαιδευτικό πολιτικό κείμενο, ιδιαίτερα αν αφορά εκπαιδευτική μεταρρύθμιση, διαμορφώνεται από διαδικασίες αλληλεπίδρασης και συμβιβασμού. Είναι πιθανό να χαθεί σε μεγάλο βαθμό η στόχευση κατά την πρακτική εφαρμογή της πολιτικής. Το πολιτικό κείμενο περιγράφει τον σχεδιασμό και τη στρατηγική, η εφαρμογή όμως είναι μια ανεξάρτητη, πολυπαραγοντική διαδικασία. Για τη μελέτη ενός νομοθετήματος απαιτείται η προσεκτική διερεύνηση και εντοπισμός διατυπώσεων που κρύβουν λανθάνοντα νοήματα ώστε να γίνει η ερμηνεία της πολιτικής δράσης. Στην ερμηνεία των πολιτικών κειμένων προτείνονται δυο επίπεδα ανάλυσης. (Ουδατζής, 2003, σ.124). Το πρώτο επίπεδο αναφέρεται στο νομικό κείμενο και στους σκοπούς του, το δεύτερο επίπεδο στην κοινωνική πραγματικότητα και στους στόχους του κειμένου που την εξυπηρετούν (Ουδατζής, στο Δίπλαρη, 2011, σ. 164).

1. Η προϊστορία των Πειραματικών Σχολείων

Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα με τις οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές αλλαγές, την εξέλιξη των θετικών επιστημών και τη βιομηχανική επανάσταση, ξεκινάει μια νέα περίοδος της παιδαγωγικής και διαμορφώνεται μια τάση διαμαρτυρίας προς την παραδοσιακή παιδαγωγική, γνωστή ως *ρεφορμιστική παιδαγωγική κίνηση* (Κρίβας, 1999, σ.161). Στα πλαίσια αυτά δημιουργούνται τα πρώτα Πειραματικά Σχολεία με

σκοπό να αποτελέσουν εργαστήρια εφαρμογής, δοκιμής και ανάπτυξης της ψυχοπαιδαγωγικής έρευνας κατά τα πρότυπα των πειραματικών εργαστηρίων των φυσικών επιστημών.

Ο Dewey, (1859–1952) είναι ο κύριος θεμελιωτής της αμερικανικής μορφής του Σχολείου Εργασίας και άσκησε έντονη κριτική στο παραδοσιακό σχολείο. (Ρήγας, 2000, σ.55). Στο επίκεντρο των παιδαγωγικών του θέσεων είναι το «*learning by doing*», η προσεκτικά επιλεγμένη και κατευθυνόμενη εμπειρία που οφείλει να παρέχει το σχολείο ως προετοιμασία για τη ζωή μέσα στην κοινωνία (Κρίβας, 1999). Το 1896 ίδρυσε Πειραματικό Σχολείο στο Πανεπιστήμιο του Σικάγο, το γνωστό ως Dewey School ή Laboratory School, με στόχο να αποτελέσει ένα πρότυπο σχολείο που να έχει το χαρακτήρα του εργαστηρίου. Οι σκοποί της λειτουργίας του ήταν μόρφωση και ανάπτυξη των παιδιών που φοιτούσαν και η στενή επαφή του Σχολείου με το Πανεπιστήμιο ώστε να αποτελέσει ένα εργαστήριο για το Πανεπιστήμιο κατά το πρότυπο των εργαστηρίων της Φυσικής, της Βιολογίας, της Χημείας.

Ο G. Kerschensteiner, (1854–1932) θεωρείται ο εισηγητής του Σχολείου Εργασίας (Arbeitsschulbewegung). Αντιτάχθηκε σθεναρά στο παραδοσιακό σχολείο (Κρίβας, 1999, σ.169-170). Από τα τέλη του 19ου αιώνα έγινε Σχολικός Σύμβουλος στην πόλη του Μονάχου όπου εισήγαγε νέα αναλυτικά προγράμματα με έμφαση στις θετικές επιστήμες.

Η επίδραση του "Σχολείου Εργασίας" και των αρχών του όπως διατυπώθηκαν από τον Kerschensteiner και τη γερμανική παιδαγωγική στην ελληνική εκπαίδευση ήταν σημαντική, αφού οι κυριότεροι παιδαγωγοί όπως ο Νικόλαος Εξαρχόπουλος, ο Αλέξανδρος Δελμούζος, ο Μίλτος Κουντουράς και πολλοί άλλοι συμπλήρωσαν τις παιδαγωγικές τους σπουδές στη Γερμανία. Μέσα από αυτές γεννήθηκε το αίτημα για δημιουργία Πειραματικών Σχολείων στα Ελληνικά Πανεπιστήμια (Τερζής, 1986).

Ένας ακόμα από τους πρωτοπόρους που επηρέασαν την ίδρυση των Πειραματικών Σχολείων στην Ελλάδα είναι και ο Hermann Lietz (1868-1919). Είναι ο ιδρυτής των Landergziehungsheime, των εξοχικών σχολείων με εσωτερικούς μαθητές, των «Εξοχικών Παιδαγωγείων» κατά Παπαμαύρο. Οι αρχές του είναι γνωστές στον βολιώτη γιατρό Σαράτση, από τους δημιουργούς του Ανώτερου Παρθεναγωγείου του Βόλου, όπως ο ίδιος αναφέρει σε άρθρο του στο περιοδικό «Νέα Εστία» και στον Δελμούζο και παρουσιάζονται στο ελληνικό κοινό από το Δελτίο του Εκπαιδευτικού Ομίλου (Τερζής, 1986, σ.36).

Στην αρχή του περασμένου αιώνα παρουσιάζονται οι πρώτες προσπάθειες δημιουργίας Σχολείων στην Ελλάδα που θα λειτουργούσαν ως εργαστήρια μελέτης και δοκιμής νέων μεθόδων και θα τελούσαν υπό την αιγίδα ανώτερου οργανισμού με σκοπό την προώθηση της ψυχοπαιδαγωγικής έρευνας και των νέων ιδεών που έρχονταν από την Ευρώπη. (Φράγκος, 1999, σ.107).

Ο Ν. Εξαρχόπουλος, καθηγητής Παιδαγωγικής στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών στάθηκε αντίθετος στις μεταρρυθμιστικές προσπάθειες και προασπίστηκε τη διδασκαλία της καθαρεύουσας από την εποχή του Εκπαιδευτικού Ομίλου. Η στάση του, ωστόσο, φαίνεται διφορούμενη αφού στο έργο του *Εισαγωγή εις την Παιδαγωγικήν* (1927) είναι θετικός απέναντι στο Σχολείο Εργασίας. Στα πλαίσια αυτά αγωνίστηκε και παρά τις αρχικές απογοητεύσεις από «*αρμοδίους τους πολιτικά συμπαθώς διακειμένους*», όπως λέει ο ίδιος, τελικά πέτυχε την δημιουργία Πειραματικού Σχολείου «*επί κυβερνήσεως μη διακειμένης φιλίως*» στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, του οποίου υπήρξε και ο πρώτος Επόπτης με το νόμο 4376/1929 της

κυβέρνησης Βενιζέλου (Υπ. Παιδείας Κ. Γοντικάς) (Μαρκαντώνης στο Σκληράκη, 1994).

Το κύριο βάρος των προσπαθειών για την ίδρυση σχολείων που θα λειτουργούσαν με βάση τα νέα επιστημονικά δεδομένα και θα αποτελούσαν μοχλό αλλαγής του εκπαιδευτικού συστήματος ανήκει, βέβαια, στους προοδευτικούς παιδαγωγούς των αρχών του 20ου αιώνα και του Μεσοπολέμου. Καθοριστικής σημασίας γεγονός για την πορεία του γλωσσικού και εκπαιδευτικού ζητήματος ήταν και η ίδρυση του Εκπαιδευτικού Ομίλου. Το 1910, ιδρύεται ο *Εκπαιδευτικός Όμιλος*, μέλη του οποίου ήταν και οι: Δελμούζος, Γληνός, Τριανταφυλλίδης, Παπαμαύρος, Ιμβριώτη (Ευαγγελόπουλος, 1998, σ.24). Ο Όμιλος εκφράζει τις ιδέες του εκπαιδευτικού δημοτικισμού, προωθώντας την εισαγωγή της δημοτικής στην εκπαίδευση και τη χρήση των αρχών του Σχολείου Εργασίας. Όπως αναφέρεται στο καταστατικό του, είχε ως σκοπούς την αναμόρφωση της Ελληνικής Εκπαίδευσης και την ίδρυση ενός «Προτύπου Δημοτικού Σχολείου» στην Αθήνα (Ευαγγελόπουλος, 1998, σ.24-25).

Η πρώτη προσπάθεια εφαρμογής των νέων αντιλήψεων πραγματοποιήθηκε στο Ανώτερο Παρθεναγωγείο Βόλου (Χατζηστεφανίδης, 1990, σ.147) με διευθυντή τον Αλ. Δελμούζο. Το Παρθεναγωγείο λειτούργησε με την εφαρμογή των αρχών του Σχολείου Εργασίας στην πράξη (Γιαννικόπουλος, 1991, σ.36). Το εκπαιδευτικό σύστημα του Δελμούζου δεν βρήκε θετική αντιμετώπιση από τη συντηρητική μερίδα της πόλης. Σε λιγότερο από τρία χρόνια το Παρθεναγωγείο διέκοψε οριστικά τη λειτουργία του. Ο Δελμούζος εκδιώχθηκε ως ανεπιθύμητος και επικίνδυνος και κατηγορήθηκε μαζί με τους συνεργάτες του για αθεΐα, ασέβεια, εξύβριση κ.ά. (Ευαγγελόπουλος, 1998, σ.23-24).

Κατά τη δίκη, «*τα Αθεϊκά του Βόλου*», παρουσιάστηκαν ως μάρτυρες υπεράσπισης εξέχουσες επιστημονικές και πολιτικές προσωπικότητες της εποχής όπως ο Δημ. Γληνός, ο Ελ. Βενιζέλος, ο Αλ. Παπαναστασίου. Η απόφαση ήταν αθωωτική για το Δελμούζο και τους συνεργάτες του. Στη Βουλή χαρακτήρισαν το Δελμούζο «Εθνικό Παιδαγωγό, Πρόδρομο της Εθνικής Ανορθωτικής Κινήσεως, άνθρωπο απαράμιλλου ήθους» (Χατζηστεφανίδης, 1990, σ.148).

Με Νομοθετικό Διάταγμα στις 11/10/1923 αναδιοργανώθηκε το *Μαράσλειο Διδασκαλείο* εκπαίδευσης δασκάλων. Το Μαράσλειο Διδασκαλείο λειτούργησε ως πρότυπο με διευθυντή τον Αλ. Δελμούζο ενώ δίδασκαν, μεταξύ άλλων, ο Παπαμαύρος και η Ιμβριώτη. Ακόμα γίνεται εφαρμογή του νόμου 2243/1920 «περί ιδρύσεως Παιδαγωγικής Ακαδημίας» για την εκπαίδευση των καθηγητών που θα δίδασκαν στα Διδασκαλεία της Δημοτικής Εκπαίδευσης. Διευθυντής της Ακαδημίας αναλαμβάνει ο Δ. Γληνός.

Οι προσπάθειες Δελμούζου και Γληνού στοχεύουν στην προώθηση των ιδεών της Νέας Αγωγής στις δυο πρώτες εκπαιδευτικές βαθμίδες. Το καινοτόμο παιδαγωγικό σύστημα του Μαρασλείου προκάλεσε το 1925 την ισχυρή αντίδραση των αντιπάλων του εκπαιδευτικού δημοτικισμού και της Νέας Αγωγής, δημιουργώντας νέες αναταραχές που ονομάστηκαν «*Μαρασλειακά*». Αποτέλεσμα ήταν να απομακρυνθούν από τις θέσεις τους ο Δελμούζος, ο Γληνός και η Ιμβριώτη, η Παιδαγωγική Ακαδημία να κλείσει και η προσπάθεια του εκπαιδευτικού δημοτικισμού να ανακοπεί (Ευαγγελόπουλος, 1998^β, σ.55, Χατζηστεφανίδης, 1990, σ.149-150).

Ο Μίλτος Κουντουράς, ως διευθυντής, θα εφαρμόσει τις αρχές του Σχολείου Εργασίας στο Διδασκαλείο Θηλέων Θεσσαλονίκης το 1927-1930, (Χατζηστεφανίδης, 1990, σ.221).

Αλλά συνάντησε αντιδράσεις και αμφισβητήσεις από ομάδα δυσαρεστημένων καθηγητών και τοπικών παραγόντων γιατί καταπολέμησε την διαφθορά και αντιστάθηκε στα αιτήματα για ρουσφέτια στην επιλογή μαθητριών και στη βαθμολογία (Κουντουράς 1985, τ.β', σ. 335, 340-346)

Παρά τη στήριξη του Συλλόγου Γονέων, των προϊστάμενων αρχών αλλά και του ίδιου του πρωθυπουργού Ελ. Βενιζέλου τελικά, με διάταγμα την 16-2-1934 ο Κουντουράς απολύθηκε οριστικά «... ως υστερών ως προς τα ουσιαστικά προσόντα των λοιπών συναδέλφων του...» από τον Υπ. Παιδείας Θ. Τουρκοβασίλη (Κυβέρνηση Π. Τσαλδάρη).

2. Η εξέλιξη της νομοθεσίας των Πειραματικών Σχολείων

2.1 Η μεταρρύθμιση του 1929-1930 και η ανατροπή της.

Η ίδρυση των Πειραματικών Σχολείων, το 1929, συμβαίνει σε μια εποχή που η πολιτική της κυβέρνησης Βενιζέλου είναι προσανατολισμένη στην αστική ολοκλήρωση και τον εκσυγχρονισμό της κοινωνίας και της οικονομίας με στόχο την ανασυγκρότηση της παραγωγικής δομής, τη στήριξη της εσωτερικής αγοράς και την αλλαγή της συμπεριφοράς και της νοοτροπίας των πολιτών (Βεργόπουλος, 1978). Η λογοτεχνική και πνευματική διεργασία της περιόδου συντελεί στη σταδιακή ωρίμανση της κοινωνίας και στη δημιουργία των αναγκαίων όρων για τον κλονισμό του αρχαϊστικού ιδανικού (Α. Δελμούζος, 1950, σ.15).

Ωστόσο, οι αντιδραστικές- συντηρητικές δυνάμεις ήταν ισχυρές σε πολιτικό επίπεδο, στήριζαν την παλινόρθωση της μοναρχίας και σε εκπαιδευτικό επίπεδο αντιμάχονταν τις μεταρρυθμίσεις και επέμεναν στο κλασικιστικό και «ελληνοχριστιανικό» περιεχόμενο της εκπαίδευσης. Αλλά και από αριστερά, έντονη είναι η κριτική. Ο Γληνός μιλάει για «εμπαιγμό του λαού από τους εκλεκτούς του» (Καραφύλλης, 2002), ζητώντας γενίκευση του Δημοτικού Σχολείου και της τεχνικής- επαγγελματικής εκπαίδευσης (Μπουζάκης, 2002).

Σε αυτό το πλαίσιο, ιδρύονται τα Πειραματικά Σχολεία Αθηνών και Θεσσαλονίκης με τους ν. 4376/1929 και 4600/1930. Η δημιουργία τους, ως εργαστήρια της Πειραματικής Παιδαγωγικής ήταν αίτημα τόσο των προοδευτικών Παιδαγωγών από την εποχή της ίδρυσης του Εκπαιδευτικού Ομίλου, όσο και μερίδας συντηρητικών Παιδαγωγών όπως ο Ν. Εξαρχόπουλος (Σκληράκη, 1994). Το πλαίσιο και η νομοθεσία που αφορά τα Π.Σ. το 1929- 1930 παρουσιάζεται στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 1, Η μεταρρύθμιση Βενιζέλου (1929-1932)

Εποπτεία- Διεύθυνση – Θεσμοί διοίκησης	Επόπτης: Τακτικός καθηγητής της Παιδαγωγικής με ρόλο τη σύνδεση με Πανεπιστήμιο και έλεγχος του Σχολείου- Ακριβής δικαιοδοσία με Προεδρικό Διάταγμα- Ρόλος στη διαμόρφωση της νομοθεσίας Διευθυντής: Ενιαία Διεύθυνση - Καθήκοντα Γενικού Επιθεωρητή και Επιθεωρητή Δημοτικής Εκπαίδευση Σύλλογος Διδασκόντων : Μεταβολή του ωρολογίου- αναλυτικού προγράμματος- διάταξης της ύλης «χάρην πειραματισμού»
Διδακτικό προσωπικό	Ειδικό εργασιακό καθεστώς (αμοιβή, ωράριο, εκπαιδευτική άδεια, μεταθέσεις) Επιλέγεται από Επόπτη και Διευθυντή
Οι μαθητές των Πειραματικών Σχολείων	Προνομιακός αριθμός μαθητών ανά τάξη (30) Δημοτικό: είκοσι αγόρια και δέκα κορίτσια ανά τάξη Γυμνάσιο: μόνο αγόρια Επιλογή των μαθητών: Δημοτικό- ψυχολογικά τεστ- Γυμνάσιο- προφορικές και γραπτές εξετάσεις

Ενώ οι πολιτικές εξελίξεις, του 1933, οδηγούν προς μια μεταβολή των πολιτικών πραγμάτων, γίνονται ενέργειες που θα μπορούσε να θεωρήσει κανείς πως

Ο νόμος 4376/1929 (ΦΕΚ Α' 300/21-8-1929) «Περί ιδρύσεως πειραματικών σχολείων εν τοις Πανεπιστημίσις Αθηνών και Θεσσαλονίκης»
Ο νόμος 4600/1930 (ΦΕΚ Α' 149/19-5-1930) «Περί τροποποιήσεως και συμπληρώσεως του νόμου 4276»

Το κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο	Κυβέρνηση Βενιζέλου. Πρόγραμμα δράσης για τον εκσυγχρονισμό της κοινωνίας, της οικονομίας και ανασυγκρότηση της παραγωγικής δομής. Προσφυγικό πρόβλημα Διεθνής οικονομική κρίση Διάδοση του προγράμματος του Κ.Κ.Ε-«φάντασμα του κομμουνισμού» ανησυχεί την αστική τάξη
Η εκπαιδευτική πολιτική	Εκπαιδευτικός Δημοτικισμός Νεωτεριστικό παιδαγωγικό-διδακτικό πλαίσιο- Σχολείο Εργασίας Τεχνική και Επαγγελματική Εκπαίδευση
Σκοπός των Πειραματικών Σχολείων	Παιδαγωγική κατάρτιση των μελλοντικών εκπαιδευτικών Β'βάθμιας εκπαίδευσης. «θεραπεία της Παιδαγωγικής Επιστήμης»

συμπληρώνουν τη μεταρρύθμιση του '29 και ταυτόχρονα προωθείται η εξουδετέρωση της μεταρρύθμισης και η επιστροφή στο παλιό πνεύμα (Δημαράς, 1986, τ.β', σ.39). Το Β.Δ. ΦΕΚ 550/1935, που έρχεται να συμπληρώσει τους ν.

4376/1929 και 4600/1930 φανερώνει τη συντηρητική στροφή και τη διάθεση ελέγχου κάθε προοδευτικής φωνής στην εκπαίδευση.

Πίνακας 2, Συμπληρώσεις- τροποποιήσεις του Ν. 4376/1929

Το Βασιλικό Διάταγμα (ΦΕΚ 550/1935(4) /14-11-1935)	
«Περί εκτελέσεως των νόμων 4376, 4600 περί ιδρύσεως Πειραματικών Σχολείων εν τοις Πανεπιστημίαις... και 6379 ... περί διοικήσεως της εκπαιδεύσεως...»	
Το κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο	Πτώχευση της οικονομίας, Παραίτηση Βενιζέλου Αλλεπάλληλα πραξικοπήματα Κονδύλης ανατρέπει Κυβέρνηση Τσαλδάρη Παλινόρθωση της Μοναρχίας
Η εκπαιδευτική πολιτική	Εξουδετέρωση της μεταρρύθμισης και επιστροφή στο παλιό πνεύμα Γραφειοκρατική αντίληψη και συγκεντρωτισμός
Εποπτεία- Διεύθυνση Θεσμοί διοίκησης	Η εξουσία του Επόπτη περιορίζεται σε απολύτως παιδαγωγικά θέματα-μειωμένος ρόλος – Διοικητική παντοδυναμία του Διευθυντή Σύλλογος Διδασκόντων: εκτελεστικό όργανο, αυστηρά επιτηρούμενο και συνεχώς αξιολογούμενο και κρινόμενο.
Πρακτικές ασκήσεις	Υποχρέωση φοίτησης στους πτυχιούχους Φιλοσοφικής- Θεολογικής Σχολής και Σχολής Φυσικών και Μαθηματικών που θα εργαστούν ως εκπαιδευτικοί Η απαγόρευση διορισμού καθηγητή χωρίς το παιδαγωγικό πτυχίο αίρεται Λήψη παιδαγωγικού πτυχίου και μετά το διορισμό με χορήγηση εκπαιδευτικής άδειας «μετά πλήρων αποδοχών»

2.2 Οι νομοθετικές ρυθμίσεις του 1977-1981 και ο ν. 1566/1985.

Θα περάσουν πάνω από σαράντα χρόνια που καμία αξιόλογη μεταβολή δεν θα συμβεί στην νομοθεσία των Πειραματικών Σχολείων, αν εξαιρέσει κανείς την ίδρυση του Πειραματικού Σχολείου του Πανεπιστημίου Πατρών το 1972.

Μετά τη μεταπολίτευση του 1974, δημιουργήθηκε η ανάγκη νομοθετικής παρέμβασης εξαιτίας της ολοένα και αυξανόμενης πίεσης από γονείς, που στην αναζήτηση καλύτερης εκπαίδευσης, ζητούν την εγγραφή των παιδιών τους στα Πειραματικά Σχολεία. Έτσι εκδόθηκαν τα Προεδρικά Διατάγματα 483 & 484/1977 τα οποία τροποποιήθηκαν αργότερα από τα Προεδρικά Διατάγματα 497 & 498/1981. Στο πλαίσιο της γενικότερης εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης της εποχής παίρνονται μέτρα «ανοίγματος» των Πειραματικών Σχολείων δίνοντας την ευκαιρία πρόσβασης στα Πειραματικά Σχολεία στο «ανερχόμενο κοινωνικό μεσόστρωμα» (Μπουζάκης, 2002, τ.β', σ.54). Έτσι καταργήθηκε η περιφέρεια των Πειραματικών Σχολείων και καθιερώθηκε η κλήρωση ως μόνος τρόπος εισαγωγής σε αυτά.

Η μεταρρύθμιση του 1976 δεν ακυρώθηκε στη συνέχεια με μια αντιμεταρρύθμιση. Ο ν.1566/85 δεν ανείρεσε τις θεμελιώδεις διατάξεις του ν.309/1976 (9χρονη υποχρεωτική εκπαίδευση, δημοτική γλώσσα κ.λπ.). Για πρώτη φορά λειτουργούν Πειραματικά Σχολεία, που δεν συνδέονται με τα Πανεπιστήμια και δεν ακολουθούν τους ν.4376/1929 και 4600/1930, παράλληλα με τα Πειραματικά Σχολεία των Πανεπιστημίων. Πειραματικά Σχολεία λειτουργούν στην έδρα κάθε ΠΕΚ. Υπάρχει

όμως σαφής διαχωρισμός μεταξύ αυτών των Πειραματικών Σχολείων των Π.Ε.Κ. και των Πειραματικών Σχολείων των Α.Ε.Ι.

Τα Πρότυπα Σχολεία Μέσης Εκπαίδευσης μετατρέπονται και αυτά σε Πειραματικά Σχολεία των ΠΕΚ, ενώ τα Πρότυπα Σχολεία των Παιδαγωγικών Ακαδημιών και των Σχολών Νηπιαγωγών μετονομάζονται σε Πειραματικά και με την Υ.Α. Φ27/148/Γ1/160 -14/2/1995 εντάχθηκαν στα Παιδαγωγικά Τμήματα.

2.3 Η μεταρρύθμιση του 2011 και η ανατροπή της.

Η πολλαπλότητα των τύπων των Πειραματικών Σχολείων, η μη έκδοση Προεδρικού Διατάγματος για τα Πειραματικά Σχολεία των Πανεπιστημίων, η αποτελμάτωση κάθε προσπάθειας έρευνας και πειραματισμού και η διαφαινόμενη απαξίωσή τους οδήγησε στη διαμόρφωση του αιτήματος για εκσυγχρονισμό του νομικού πλαισίου των Πειραματικών Σχολείων. Η κυβέρνηση Γ. Παπανδρέου (Υπ. Παιδείας Αν. Διαμαντοπούλου) προώθησε τον ν. 3966/2011, με σκοπό την αναμόρφωση των Πειραματικών και Προτύπων σχολείων σε «*Κυψέλες αριστείας και εφαρμογής πειραματικών εκπαιδευτικών πολιτικών*» ώστε να γίνουν «*πιλότοι της γνώσης*» (ΥΠ.Π.Δ.Β.Μ.Θ., Ενημερωτικό σημείωμα για θέματα στο Υπουργικό Συμβούλιο, 29/12/2010). Για πρώτη φορά πραγματοποιήθηκε αξιολόγηση των Πειραματικών Σχολείων με συγκεκριμένο πλαίσιο και μετρήσιμα κριτήρια με σκοπό την επιλογή των νέων Πρότυπων Πειραματικών Σχολείων. Τα Πρότυπα σχολεία ενιαιοποιήθηκαν με τα Πειραματικά και όλα αναφέρονται ως «Πρότυπα Πειραματικά Σχολεία». Ο όρος «Πρότυπα Σχολεία» αναφέρεται σε συγκεκριμένες σχολικές μονάδες, κυρίως δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, που διαφοροποιούνται κυρίως για ιστορικούς λόγους που διακρίνονται για την επιδίωξη υψηλών επιδόσεων και τον επιλεκτικό χαρακτήρα τους καθώς πάντα η εισαγωγή των μαθητών γίνεται με εξετάσεις.

Πίνακας 3, Η μεταρρύθμιση του 2011

Ο νόμος 3966/2011 «*Θεσμικό πλαίσιο των Πρότυπων Πειραματικών Σχολείων, Ίδρυση Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Οργάνωση του Ινστιτούτου Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» και λοιπές διατάξεις.*»

Το κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο	Κυβέρνηση Γ. Α. Παπανδρέου Άσχημη οικονομική κατάσταση- κίνδυνος χρεοκοπίας Οικονομικός έλεγχος από ΔΝΤ, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και ΕΕ- δανειακές συμβάσεις
Η εκπαιδευτική πολιτική	Συνένωση σχολικών μονάδων ν.4009/2011 για τα ΑΕΙ Ενιαίο αναμορφωμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα σε 800 Δημ. Σχολεία Κατάργηση των ολοήμερων τμημάτων ολιγοθέσιων σχολείων Κατάργηση της Πρόσθετης Στήριξης Μείωση επιχορηγήσεων προς τις Σχολικές Επιτροπές Ελλειμματική λειτουργία του διοικητικού μηχανισμού
Σκοπός των Πειραματικών Σχολείων	Εκπαίδευση των μελλοντικών εκπαιδευτικών Επιμόρφωση εκπαιδευτικών και δοκιμή νέων μεθόδων και μέσω διδασκαλίας Εκπαίδευση μαθητών με υψηλές μαθησιακές δυνατότητες και ταλέντα- υποστήριξη του στόχου της αριστείας μέσω λειτουργίας

	ομίλων
Εποπτεία- Διεύθυνση Θεσμοί διοίκησης	<p>Συγκεντρωτικό σύστημα διοίκησης Εθνικό επίπεδο: Διοικούσα Επιτροπή Προτύπων Πειραματικών Σχολείων Σχολικής μονάδα: Επιστημονικό Εποπτικό Συμβούλιο Σύλλογος Διδασκόντων με περιορισμένες αρμοδιότητες Πανεπιστήμια συνδέονται με ΠΠΣ χωρίς διοικητικές αρμοδιότητες</p> <p>– Τα ΠΠΣ υπάγονται διοικητικά στον Περιφερειακό Διευθυντή Εκπαίδευσης Διευθυντής του Π.Π.Σ.- τετραετή θητεία- επιλέγεται και αξιολογείται ανά διετία από Δ.Ε.Π.Π.Σ, Υποδιευθυντής του Π.Π.Σ. επιλέγεται από ΕΠ.Ε.Σ.- αξιολογείται ανά διετία από Δ.Ε.Π.Π.Σ</p> <p>Διοικητικό- υποστηρικτικό προσωπικό: Ψυχολόγος, δύο διοικητικοί υπάλληλοι, επιστάτης</p>
Διδακτικό προσωπικό	<p>Συνεχής και συστηματική αξιολόγηση Επιλογή με ειδικό τρόπο- πενταετής θητεία, με θετική αξιολόγηση από το Ε.ΠΕ.Σ. ανανέωση της θητείας μία ακόμη πενταετία</p> <p>Οι εκπαιδευτικοί των Προτύπων Πειραματικών Σχολείων δεν μετατίθενται ούτε αποσπώνται κατά τη διάρκεια της πενταετούς θητείας</p> <p>Αξιολόγηση από το ΕΠ.Ε.Σ. ανά διετία,</p>
Οι μαθητές των Πειραματικών Σχολείων	<p>Εγγραφή στα Π. Π. Νηπιαγωγεία και Δημοτικά με κλήρωση Εγγραφή σε Π.Π. Γυμνάσιο με βάση προϋποθέσεις με απόφαση της Δ.Ε.Π.Π.Σ., ύστερα από πρόταση ΕΠ.Ε.Σ.</p> <p>Εισαγωγή των μαθητών σε Π.Π. Λύκειο γίνεται ύστερα από εξετάσεις ή δοκιμασία (τεστ) δεξιοτήτων, με απόφαση της Δ.Ε.Π.Π.Σ., ύστερα από πρόταση ΕΠ.Ε.Σ.</p> <p>Εγγραφή και φοίτηση μαθητών με πιστοποιημένες ιδιαίτερες ικανότητες σε ποσοστό που δεν υπερβαίνει το 1%</p> <p>Όμιλοι Αριστείας που αξιοποιούν τις αυξημένες ικανότητες μαθητών</p>

Με τον ν.4347/2015 (κυβέρνηση Τσίπρα, Υπ. Παιδείας Αρ. Μπαλτάς) πραγματοποιήθηκαν αλλαγές που αφορούσαν τα Π.Π.Σ. Διαχωρίστηκαν τα Πειραματικά Σχολεία από τα Πρότυπα (ν.4327/2015 άρ.10).

Η εισαγωγή μαθητών στα Πειραματικά Σχολεία γίνεται αποκλειστικά με κλήρωση ενώ στα Πρότυπα με εξετάσεις (ν.4327/2015 άρ.11).

Με νομοσχέδιο που ψηφίστηκε στις 23-4-2019, τα Πειραματικά σχολεία υπάγονται διοικητικά στην οικεία Διεύθυνση Εκπαίδευσης και την επιστημονική ευθύνη εφαρμογής των ερευνητικών ή επιμορφωτικών δραστηριοτήτων έχουν ο σύλλογος διδασκόντων, ο φορέας που έχει σχεδιάσει την ερευνητική ή επιμορφωτική δραστηριότητα ή την πιλοτική εφαρμογή προγραμμάτων και το ΕΠ.Ε.Σ.

Καταργείται η πενταετής θητεία και η αξιολόγηση των εκπαιδευτικών που διδάσκουν σε αυτά και δίνονται οργανικές θέσεις στους ήδη υπηρετούντες. Καταργείται και η σύνδεση των μέχρι τώρα συνδεδεμένων Πειραματικών Δημοτικών και Γυμνασίων.

3. Συμπεράσματα

Η ιστορία της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης στην Ελλάδα περιλαμβάνει πολυετείς διαδικασίες ψήφισης νόμων και εισαγωγής μεταρρυθμίσεων, που όμως συχνά δεν προχωρούν στην υλοποίηση. Η αδυναμία της Ελλάδας να κάνει σημαντική πρόοδο όσον αφορά τη βελτίωση της επίδοσής της συγκριτικά με άλλες χώρες της ΕΕ και του ΟΟΣΑ συνδέεται άμεσα με τις δυσκολίες της εφαρμογής «*καλοπροαίρετων μεταρρυθμίσεων*» (OECD, 2011).

Αλλά, ακόμα και οι «ακυρωμένες» μεταρρυθμίσεις όπως αυτές του 1913-'17, του 1929-'30, του 1964 προετοίμασαν το έδαφος για τις αλλαγές που θα ακολουθήσουν.

Η σκοποθεσία των Πειραματικών Σχολείων κινείται σε δυο κατευθύνσεις: την ερευνητική και της επιμόρφωσης- άσκησης φοιτητών και εκπαιδευτικών. Σε καμία από τις δυο κατευθύνσεις δεν υπήρξε οργανωμένη και συγκροτημένη εφαρμογή. Καμιά από τις καινοτομίες των τελευταίων χρόνων (ολοήμερο σχολείο, νέα βιβλία, εισαγωγή των νέων τεχνολογιών, Νέο Σχολείο, σχολεία Ε.Α.Ε.Π και Ε.Τ.Ο.Δ.), δεν δοκιμάστηκε πειραματικά σε αυτά. Πρακτικές ασκήσεις φοιτητών πραγματοποιούνται στα Πειραματικά όπως και σε πολλά άλλα σχολεία, χωρίς τα Πειραματικά να έχουν θεσμικά κεντρικό ρόλο.

Το αίτημα για Πρότυπα και Πειραματικά Σχολεία σήμερα ενισχύεται σε ένταση, εξαιτίας κοινωνικής πίεσης για δημόσια σχολεία ως απάντηση στα «καλά» ιδιωτικά σχολεία, με την αναβίωση των παλιών Προτύπων με πολλαπλά φίλτρα επιλογής και εξετάσεις αλλά και για Πειραματικά Σχολεία που θα λειτουργήσουν ως αυθεντικά παιδαγωγικά και διδακτικά εργαστήρια.

Το ζητούμενο είναι τα Πειραματικά Σχολεία να υλοποιούν σήμερα το αυριανό σχολείο. Θα πρέπει, κάθε ένα από αυτά, με τη βοήθεια του Πανεπιστημίου στο οποίο ανήκει, να διαφοροποιείται και να διαμορφώνει το δικό του χαρακτήρα και κατεύθυνση. Μια τέτοια προσέγγιση του Πειραματικού Σχολείου δεν είναι ισοπεδωτική, ούτε αδιαφορεί για τους μαθητές που έχουν ξεχωριστά ταλέντα ή δυνατότητες. Αντίθετα στοχεύει στο μαθησιακό περιβάλλον που θα επιτρέψει «*σε όλα τα λουλούδια να ανθίσουν*».

Οι προσπάθειες για ένα νέο Σχολείο ακυρώθηκαν συχνά από συντηρητικές αντιμεταρρυθμίσεις και την αντίθεση ομάδων πίεσης για λόγους ιδεολογικούς αλλά και συμφερόντων. Είναι μια υπόθεση που σήμερα, δεκαετίες μετά τις προσπάθειες του Δελμούζου, του Κουντουρά και των άλλων φωτισμένων Δασκάλων, μένει ανοιχτή και τα σημερινά Πειραματικά Σχολεία μπορούν να αποτελέσουν είτε πυρήνες προόδου της εκπαίδευσης είτε κάστρα της συντήρησης.

Βιβλιογραφία

- OECD (2011). *Καλύτερες Επιδόσεις και Επιτυχείς Μεταρρυθμίσεις*. Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/qj6azd>.
- Βεργόπουλος, Κ. (1978). *Η ελληνική οικονομία από το 1926 ως το 1935*, στο *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. ΙΕ. Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών.
- Δελμούζος, Α. (1950). *Το κρυφό σχολειό (1908-1911)*. Αθήνα: Γαλλικό Ινστιτούτο.
- Δημαράς, Α. (1986). *Η μεταρρύθμιση που δεν έγινε, τ.α΄-β΄*. Αθήνα: Ερμής.
- Διπλάρη, Χ. (2011). *Εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στην οργάνωση, τη διοίκηση και την εποπτεία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στο παράδειγμα της Ελλάδας, της Ισπανίας και της Γαλλίας (δεκαετία 1980 έως 2010): μια ιστορικο-συγκριτική προσέγγιση*. Διδακτορική διατριβή. Πανεπιστήμιο Πατρών, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης.
- Ευαγγελόπουλος, Σπ. (1998). *Ελληνική Εκπαίδευση*, τ.1-2. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Καζαμιάς, Α. (2002). Για μια νέα ανάγνωση της ιστορικο-συγκριτικής μεθόδου: προβλήματα και σχεδίασμα. *Θέματα Ιστορίας της Εκπαίδευσης*. τχ. 1, p.p. 9-22.
- Καραφύλλης, Α., (2002). *Νεοελληνική Εκπαίδευση. Δυο αιώνες μεταρρυθμιστικών προσπαθειών*. Αθήνα: Κριτική.
- Κρίβας, Σπ. (1999). *Παιδαγωγική Επιστήμη (Βασική θεματική)*, Gutenberg: Αθήνα
- Ρήγας, Α. (2000). *Σύγχρονα ρεύματα στην επιστήμη της αγωγής, τ.α΄*. Αθήνα: Αθανασόπουλος – Παπαδάμης.
- Ουδατζής, Ν. (2003). Η διαδικασία διαμόρφωσης μιας εθνικής εκπαιδευτικής πολιτικής πρότασης σε σχέση με το διεθνές συγκείμενο περιβάλλον. Η σύνθεση, αντίθεση, συγκρότηση και εφαρμογή των εκπαιδευτικών πολιτικών επιλογών μέσα από τη διερεύνηση του Ν. 2525/97. στο Γ. Μπαγάκης (Επιμ.), *Ο εκπαιδευτικός και η ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση*. Αθήνα: Μεταίχμιο. σ.123-132.
- Μπουζάκης, Σ. (2002). *Εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα, Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια, Γενική και Τεχνικοεπαγγελματική Εκπαίδευση, Τεκμήρια-Μελέτες*. Αθήνα: Gutenberg.
- Σκληράκη, Ε. (1994). *Πειραματικό Σχολείο Πανεπιστημίου Αθηνών : οδοιπορικό μέσα στο χρόνο*. Αθήνα: Σμίλη.
- Τερζής, Ν., (1986). *Η Παιδαγωγική του Αλ. Δελμούζου: Συστηματική εξέταση του έργου και της δράσης του*. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδη
- ΥΠ.Π.Δ.Β.Μ.Θ., (2010). *Ενημερωτικό σημείωμα για θέματα στο Υπουργικό Συμβούλιο*, 29/12/2010. Retrieved from <https://www.diorismos.gr/ekpaideush/9402/themata-paideias-pou-tha-suzhththoun-aurio-sto-upourgiko-sumvoulio>,
- Χατζηστεφανίδης, Θ. (1990). *Ιστορία της Νεοελληνικής Εκπαίδευσης (1821-1986)*, Αθήνα: Παπαδήμας.